

บทที่ 3

แนวคิดเรื่องการบริโภคในทัศนะของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก

การให้ความสนใจศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นเรื่องการบริโภค(Consumption)ในที่นี้ ก็เนื่องมาจากการบริโภคเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ สืบเนื่องจากการพิจารณาว่ามนุษย์ทุกคนล้วนแต่ต้องดำรงตนอยู่ในสถานะของผู้บริโภค(Consumer) ขึ้นเบื้องต้นนั้นเป็นการบริโภคเพื่อตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานทางธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพและพัฒนาสู่ความเป็นปัจเจกบุคคลที่เป็นผู้ตัดสินใจเลือกทำการบริโภคสินค้าและบริการเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับตนเองด้วยในที่สุด ความต้องการหรืออุปสงค์(Demand)ของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจจึงถือเป็นตัวจักรสำคัญที่จะไปมีส่วนสัมพันธ์กับกิจกรรมอื่น ๆ ทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ของปัจจุบันที่มีลักษณะของปรากฏการณ์ทางสังคมแบบพิเศษที่เรียกกันว่า "สังคมบริโภคนิยม" นั้น ได้ทำให้กิจกรรมทางการบริโภคกลายมาเป็นปริวิตกหลัก ที่ยืนยันถึงอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตของมนุษย์ผ่านการบริโภคเพื่อแสวงหาความหมายและความพึงพอใจ รวมถึงการสร้างความสุขให้เกิดขึ้น และโดยที่การศึกษาถึงปรัชญาเบื้องหลังอันเป็นฐานที่มาของความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีส่วนสำคัญและมีความจำเป็นที่จะชี้นำไปสู่ความเข้าใจถึงการก่อตัวของทฤษฎีการบริโภคในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ที่ดำเนินอยู่รวมถึงยังสามารถเชื่อมโยงส่งผลกระทบต่อไปถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมด้วย ดังนั้นในบทนี้ ในส่วนแรกจะเป็นความพยายามที่จะศึกษาถึงปรัชญาประโยชน์นิยม(Utilitarianism) ที่มีส่วนให้ความหมายและความสำคัญกับแรงผลักดันภายในตัวมนุษย์ ที่เกี่ยวเนื่องกับการตอบสนองต่อความต้องการและแสวงหาความพึงพอใจ อันเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ รวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ด้วย ก่อนที่จะนำไปสู่การศึกษาถึงพัฒนาการทางความคิดและทฤษฎีการบริโภคที่สำคัญ ๆ ของนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักในส่วนหลัง

3.1 ปรัชญาประโยชน์นิยมในฐานะของปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก

แนวคิดกระแสหลักของเศรษฐศาสตร์ที่ก่อร่างมาจากแนวความคิดของเศรษฐศาสตร์คลาสสิกในยุคต้นจวบจนกระทั่งถึงแนวคิดของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกในปัจจุบันนั้น มีความเกี่ยวเนื่องอย่างใกล้ชิดกับนักปรัชญาสำนักประโยชน์นิยม(Utilitarianism) บนพื้นฐานของการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคล(Self-Interest) นั่นคือสำหรับปัจเจกบุคคลในทางเศรษฐศาสตร์นั้น ประโยชน์ส่วนบุคคลถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะไปกำหนดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้น ๆ โดยมีความเชื่อมั่นว่าบุคคลแต่ละคนจะเป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจได้ดีที่สุดว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเขา และเขาควรจะทำอะไร ทำอย่างไร จึงจะสร้างเสริมประโยชน์ให้กับตนเองมากที่สุด ทัศนะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์ในการตอบสนองต่อความต้องการและแสวงหาความพึงพอใจที่เป็นแรงผลักดันเบื้องหลังการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ทางเศรษฐกิจ และเป็นกลไกเบื้องต้นที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจถึงเป้าหมายและแนวทางของทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดอื่น ๆ ในทัศนะของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน

ปรัชญาประโยชน์นิยมมีจุดเริ่มต้นและมีอิทธิพลอย่างสูงในหมู่นักคิดชาวอังกฤษ โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 18-19 แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาสุขนิยม(Hedonism)ของกรีกโบราณที่ถือว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่น่าปรารถนาที่สุดของชีวิต ดังนั้นความสุขและความดีจึงเป็นเรื่องเดียวกันชาวสุขนิยมเชื่อว่าไม่ว่าเราจะทำอะไรก็แล้วแต่ เป็นไปไม่ได้ที่จะไม่มีความสุขสบายเป็นจุดหมายปลายทางเราจะพบเห็นอิทธิพลของทัศนะนี้ในงานเขียนของนักคิดต่าง ๆ เช่น ฮัตชีสัน(Francis Hutcheson:1694-1746), ฮูม(David Hume:1711-1776), พริสทลีย์(Joseph Priestley:1733-1804), เจมส์ มิลล์(James Mill:1773-1836) และ โดยเฉพาะนักคิด 2 ท่านที่มีส่วนสำคัญในการก่อตั้งและพัฒนาปรัชญาให้ตั้งมั่น และขยายตัวแพร่หลายออกไปนั่นคือ เบนแธม(Jeremy Bentham:1743-1832) ผู้วางรากฐานให้กับปรัชญาประโยชน์นิยม และมิลล์(J.S.Mill,1806-1873) ในฐานะผู้ทำการปรับปรุงและพัฒนาแนวคิดนี้ออกไป

ภายหลังปรัชญาประโยชน์นิยม(Utilitarianism) นี้ได้ขยายตัวเติบโตและมีอิทธิพลอย่างสูงในประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

3.1.1 แนวความคิดประโยชน์นิยมของเบนแธม

รากฐานความเข้าใจของเบนแธมเกี่ยวกับมนุษย์นั้นได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของล๊อค(John Locke:1623-1704) ในบทความที่มีชื่อว่า "Essay On Human Understanding"ที่ว่า "ตัณหา"(Desire) เป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำทั้งหมดของมนุษย์ ตัณหาเป็นความรู้สึกที่อยากจะบ่งชี้ให้เห็นได้ด้วยความเจ็บปวด(Pain)และเป็นความรู้สึกที่มนุษย์ทั้งหมดต้องการที่จะเป็นอิสระจากมัน ดังนั้นการกระทำทุกอย่างของมนุษย์จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทดแทนความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นด้วยความพึงพอใจ(Pleasure) และอะไรที่มีแนวโน้มที่จะสร้าง ความพึงพอใจให้กับมนุษย์ เราเรียกว่าเป็นสิ่งที่ดี(Good)ส่วนอะไรก็ตามที่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความเจ็บปวดแก่เรา ก็เรียกลักษณะนั้นว่าสิ่งที่ชั่วร้าย(Evil)(Wayper,1964:pp.68-69) โดยที่เบนแธมได้กล่าวเริ่มต้นเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ของเขาไว้ในหนังสือที่ชื่อ "Introduction To The Principles Of Moral And Ligistation"(1789)ว่า

"ธรรมชาติได้จัดให้มนุษย์อยู่ภายใต้การบงการของนายที่มีอำนาจเต็ม 2 คน คือ ความเจ็บปวด(Pain) และความพึงพอใจ(Pleasure) เพื่อสิ่งทั้งสองนี้เท่านั้นที่เราจะกล่าวได้ว่าอะไรที่เราควรจะทำและอะไรที่เราจะ... มันครอบคลุมสิ่งที่เราทำ สิ่งที่เราพูด สิ่งที่เราคิดทั้งหมด และความพยายามที่จะหลุดพ้นจากอำนาจของมันกลับแสดงให้เห็นและยืนยันถึงความมีอยู่ของมัน โดยคำพูดแล้วมนุษย์อาจแสวงหาเป็นหนีจากอำนาจของมัน แต่โดยความเป็นจริงแล้วเขาคงอยู่ภายใต้อำนาจของมันอยู่ตลอดเวลา"(Bentham,1970,P.1)

ธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะนี้ในด้านหนึ่งก็คือการพยายามแสวงหาความสุข ความพึงพอใจและในอีกด้านหนึ่งก็คือการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ความสุขหรือความพึงพอใจจึงเป็นสิ่งที่ดีในตัวเองเพียงอย่างเดียว ส่วนสิ่งอื่น ๆ จะมีคุณค่าก็เพราะว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นตัวก่อให้เกิดความพึงพอใจเท่านั้น โดยที่ประโยชน์สุขหรือรรถประโยชน์(Utility)จะเป็นปัจจัยชี้ขาดของมนุษย์ ในการตัดสินใจเลือกกระทำใด ๆ และจากการพิจารณาว่ามนุษย์นั้นจะตัดสินใจด้วยความมีเหตุมีผล มนุษย์จึงกระทำการต่างๆไปเพื่อแสวงหาความพึงพอใจและหลีกเลี่ยงสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด การกระทำใด ๆ ที่จะเรียกได้ว่าดีจะต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขหรือลดทอนความเจ็บปวดที่ดำรงอยู่

อรรถประโยชน์ในทัศนะของประโยชน์นิยมหมายถึงคุณสมบัติของวัตถุใด ๆ ที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดผลประโยชน์(Benefit), ประโยชน์(Advantage), ความพึงพอใจ(Pleasure), ความดี(Good) หรือความสุข(Happiness)(Bentham,1970) อรรถประโยชน์ที่เกิดขึ้นสำหรับการพิจารณาของเบนแธมนั้นไม่มีมิติของความแตกต่างในด้านคุณภาพ(Quality) แต่ใช้การคำนวณหาความแตกต่างในมิติเชิงปริมาณ(Quantity)มาช่วยในการพิจารณาเปรียบเทียบแทน โดยเชื่อว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ในปริมาณที่มากกว่าย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่ดีกว่า หลักการคำนวณประโยชน์สุขของเบนแธม(Felicific Calculus) เป็นความพยายามที่จะทำให้หลักอรรถประโยชน์นี้มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective Standard) สำหรับที่จะสามารถพิจารณาการกระทำใด ๆ บนฐานของการคิดคำนวณที่แน่นอนได้(Moral Arithmetic)

นอกจากนี้แล้วอรรถประโยชน์ยังถูกขยายความคิดออกไปจากประโยชน์สุขของผู้กระทำการในฐานะปัจเจกบุคคล(individual) ไปสู่คนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นั่นคือทำการพิจารณาถึงอรรถประโยชน์ของสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมร่วมด้วย โดยถือเป็นอรรถประโยชน์ของสังคมโดยรวม ด้วยความคิดที่ว่าชุมชนหรือสังคมเป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นมาจากความร่วมมือกันของแต่ละหน่วยสมาชิก ดังนั้นอรรถประโยชน์ของสังคมก็น่าจะมาจากการพิจารณาถึงผลรวมของประโยชน์สุขของสมาชิกทุกคนในสังคม ภายใต้หลักของมหสุข (The Greatest Happiness Principle) นั่นคือ การกระทำใด ๆ ของปัจเจกบุคคลในสังคมจะต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขสุทธิสูงที่สุด(เมื่อเทียบระหว่างความพึงพอใจและความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น)แก่คนจำนวนมากที่สุดในสังคม(เมื่อเทียบระหว่างจำนวนผู้ที่ได้รับความพึงพอใจกับผู้ที่ได้รับความเจ็บปวด) หรือ "The Greatest Happiness Of The Greatest Number" ดังนั้นหลักจริยธรรมทางสังคมของเบนแธมจึงตั้งอยู่บนหลักของผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม(General Interest)" ซึ่งเมื่อพิจารณาพร้อมกับส่วน

* การพิจารณาและคิดคำนวณปริมาณของประโยชน์สุขของเบนแธมพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ 7 ปัจจัยคือ ความเข้มข้น(Intensity) ระยะเวลา(Duration) ความแน่นอนหรือความไม่แน่นอน(Certainty or Uncertainty) ความใกล้หรือไกล(Propinquity or Remoteness) การแผ่ขยาย(Extent) และผลิตภาวะ(Fecundity)กับความบริสุทธิ์(Purity) ซึ่งสองปัจจัยหลังเป็นปัจจัยสำหรับการคำนวณหาแนวโน้มที่การกระทำหนึ่ง ๆ จะผลิตความสุขหรือความเจ็บปวด

**หลักจริยธรรมบนพื้นฐานของปรัชญาประโยชน์นิยมนี้มีอิทธิพลผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อทำการปฏิรูปทางกฎหมายและสังคมขึ้นในทางปฏิบัติ โดยแนวคิดของเบนแธมได้มีส่วนสำคัญในการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปปรับปรุงกฎหมายและบทลงโทษ ระบบเรือนจำ การสงเคราะห์ช่วยเหลือคนยากจน ตลอดจนการจัดการศึกษา เป็นต้น เพื่อให้เกิดสวัสดิการแก่สังคมโดยรวม

ของอรรถประโยชน์ของปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะของสุขนิยมเชิงบุคคล(Psychological Egoistic Hedonism) เป็นสำคัญในเรื่องนี้แล้วจะเห็นได้ว่าไม่มีความกลมกลืนระหว่างกันโดยธรรมชาติ(Harmony) หากแต่เราจะเห็นได้ว่าหลักการทั้ง 2 ระดับนี้มีความขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา จึงได้เสนอให้รัฐบังคับใช้กฎหมาย(Legislation) เพื่อทำการจัดการประสานประโยชน์ส่วนบุคคลให้เข้ากับประโยชน์สุขของสังคมโดยทั่วไป นั่นคือการกระทำใดๆ ของปัจเจกบุคคลที่มีเจตนามุ่งต่อผลประโยชน์ส่วนบุคคลของตนเองแล้วกลับก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่เป็นอันตรายหรือทำลายประโยชน์สุขของสังคมโดยรวมแล้วบุคคลผู้นั้นจะต้องได้รับการลงโทษ ภาระหน้าที่ของรัฐบาลก็คือการคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม ผ่านการออกกฎหมายและบังคับใช้ทำการลงโทษปัจเจกบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ขัดขวางกีดกันหรือลดทอนอรรถประโยชน์ของสังคม เพื่อควบคุมให้การกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำที่สร้างความสอดคล้องกันทั้งอรรถประโยชน์ส่วนบุคคลและสังคม

ทัศนะประโยชน์นิยมของเบนแธมที่ให้ความสนใจแต่มีติการคิดคำนวณเชิงปริมาณของอรรถประโยชน์(Quantity) โดยละเลยความสำคัญและบทบาทของมิติของความแตกต่างในเชิงคุณภาพนั้น(Quality) ทำให้ปรัชญาประโยชน์นิยมถูกลดค่าลงไป(Degradation)เป็นแนวคิดที่ตีค่าของมนุษย์ให้ลดต่ำลงเทียบเคียงได้กับสัตว์ที่มีสัญชาตญาณในการแสวงหาความพึงพอใจและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดในลักษณะเดียวกัน เนื่องจากมีคุณภาพของความสุขในมาตรฐานเดียวกัน ดังที่ Thomus Carlyle ได้โจมตีและกล่าวเปรียบเทียบกับไว้ว่า ปรัชญาประโยชน์นิยมมีค่าเป็นเพียงปรัชญาสำหรับสุกรเท่านั้น (Philosophy For Pig)(Wayper,1964)

3.1.2 แนวคิดประโยชน์นิยมของมิลล์

การที่ปรัชญาประโยชน์นิยมถูกกล่าวหาว่าเป็นความคิดที่ลดคุณค่าของตัวมันเอง และรวมถึงสถานะของมนุษย์ถึงนั้น ได้ทำให้ มิลล์ (J.S.Mill) ได้พยายามทำการปรับปรุงและพัฒนาลัทธิ นี้ ให้ มี มิ ตี ใหม่ ขึ้น เพื่อหาทางออกให้กับข้อกล่าวหาดังกล่าวในงานเขียนที่ชื่อ Utilitarianism(1863)ของเขานั้น อรรถประโยชน์ที่เกิดจากการกระทำใด ๆ ของมนุษย์นั้นมีความ

ในขณะที่เบนแธมพิจารณาว่ารัฐต้องมีการเข้าไปจัดการให้ผลประโยชน์ทั้ง 2 ด้านนี้สอดคล้องและกลมกลืนกัน(An Artificial Identity Of Interest) แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์อย่างสมิธ(Adam Smith) กลับมองว่าทั้งผลประโยชน์ส่วนบุคคลและของสังคมนั้นมีความผสมกลมกลืนและส่งเสริมซึ่งกันและกันเองโดยธรรมชาติอยู่แล้ว(A Nature Identity Of Interest) รัฐจึงไม่ต้องเข้าไปแทรกแซงหรือจัดการอะไรอีก

แตกต่างกันไม่เพียงแต่ต้องทำการพิจารณาในมิติเชิงปริมาณแบบเบนแรมเท่านั้น หากแต่ยังต้องทำการพิจารณาถึงความแตกต่างในเชิงคุณภาพ(Quality)ด้วย เพราะเหตุที่ว่า มิถุ์ได้พิจารณาว่า มนุษย์นั้นมีความสามารถบางอย่างในตัวเองซึ่งมีลักษณะพิเศษออกไป ที่เขาเรียกว่า "สมรรถนะ"(Faculty) ทำให้มนุษย์สามารถรู้จักกับความสุขบางประเภทที่สัตว์ไม่สามารถเข้าถึงได้ เพราะสัตว์ไม่ได้มีสมรรถนะอย่างมนุษย์ โดยเฉพาะการเข้าถึงความสุขที่เกิดจากการใช้ปัญญา ความรู้ที่เกิดจากการใช้จินตนาการ และจากตำหนักทางศีลธรรม ซึ่งมีคุณค่าและคุณภาพที่สูงกว่าความสุขหรือความพึงพอใจที่เกิดจากประสาทสัมผัสเท่านั้น(Mill,1957,P.11)

ดังนั้นการพิจารณาการกระทำที่สามารถก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ในปริมาณที่มากกว่าเท่านั้น ยังไม่สามารถที่จะทำการตัดสินใจว่าการกระทำนั้นดีกว่าหรือเหมาะสมกว่าได้ เพราะยังจะต้องคำนึงถึงมิติเชิงคุณภาพที่เป็นคุณลักษณะสำคัญของการกระทำนั้น ๆ ด้วย โดยที่ความสุขที่ได้รับทางใจนั้นย่อมมีคุณค่าสูงกว่าความสุขทางกาย เนื่องจากความสุขทางใจนั้นมีความถาวรกว่า ปลอดภัยและราคาต่อหน่วยต่ำกว่า ฯลฯ ซึ่งเป็นการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับสถานะแวดล้อมของมันมากกว่าที่จะเป็นการคำนึงถึงแก่นแท้หรือคุณลักษณะบางอย่างที่มีอยู่ในตัวเองที่ทำให้มีคุณค่าสูงกว่า มนุษย์ในสถานะนี้จึงสามารถที่จะเลือกกระทำการสิ่งทีก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ในระดับขั้นที่สูงกว่าสัตว์ โดยอาศัยประสบการณ์ที่เคยประสบกับความสุขทั้งสองระดับขั้นนั้นมาก่อนมาทำการพิจารณาเปรียบเทียบกันดู และจากการที่มนุษย์มีสมรรถนะพิเศษนี้เอง ทำให้มนุษย์เลือกกระทำสิ่งทีก่อให้เกิดความสุขที่มีคุณภาพที่แตกต่างออกไปในระดับขั้นที่สูงกว่าเสมอ ดังที่ มิถุ์ ได้กล่าวเปรียบเปรยไว้ว่า "เป็นมนุษย์ที่หิวโหย ดีกว่าเป็นสุกรที่อิ่มหนำ เป็นโสกราตีสที่ผิดหวังดีกว่าเป็นคนโง่ที่สมหวัง" (It is better to be a human-being dissatisfied, than a pig satisfied ; Better to be Socrates dissatisfied, than a fool satisfied"(Mill,1957,P.14) และการกระทำที่ลึกลับคือการกระทำที่มีแนวโน้มที่จะนำประโยชน์สุขมาให้แก่สังคมส่วนการกระทำที่ชั่วร้ายและไม่ถูกต้องก็คือการกระทำที่มีแนวโน้มที่จะขัดขวางหรือทำให้ประโยชน์สุขของสังคมโดยรวมลดลง

3.1.3 วิจาร์ณแนวคิิดประโยชน์นิยม

ความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์อย่างไม่ครบถ้วน เราจะเห็นว่าปรัชญาประโยชน์นิยมพยายามที่จะทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์ด้วยการอธิบายถึงเหตุปัจจัยเบื้องหลังที่ผลักดันให้มนุษย์ตัดสินใจเลือกกระทำการใด ๆ โดยชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติได้กำหนดคให้มนุษย์ต้องตกอยู่ภายใต้การชี้นำของแรงงูใจ 2 อย่าง แต่ก็ไม่สามารถที่จะกำหนดขอบเขตหรือนิยามความ

หมายที่แน่ชัดได้ ในด้านหนึ่งนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาอยู่ในกรอบของความสุข(Happiness) ความพึงพอใจ(Preference) ประโยชน์(Advantage) คุณประโยชน์(Benefit) ซึ่งเป็นความดี(Good) ส่วนในอีกด้านหนึ่งนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์พยายามที่จะหลีกเลี่ยงในขอบเขตของความเจ็บปวด(Pain) ความไม่มีความสุข(Unhappiness) ความเสียหาย(Mischief) ซึ่งถือเป็นความชั่วร้าย(Evil) เมื่อเราพิจารณาจะเห็นว่าสิ่งใดที่มีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อความต้องการของเราหรือสร้างความพึงพอใจให้กับเราในขณะนั้น เราก็สามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สุข(อรรถประโยชน์) ในขณะที่สิ่งใดที่จะเข้ามาขัดขวางกีดกันต่อความต้องการของเราไม่ให้ได้รับการตอบสนองก็จะทำให้เราเกิดความไม่พึงพอใจ สร้างความรู้สึกรำคาญหรือก่อความทุกข์ขึ้นแก่เรา การพิจารณาธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะนี้ส่วนหนึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำความเข้าใจและให้การยอมรับถึงแรงผลักดันภายในที่ส่งผลให้มนุษย์ต้องตอบสนองต่อสนองความต้องการของตนเองโดยมีอัตตาของคนเป็นศูนย์กลาง(Self Assertion)อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น(ตามแรงผลักดันทางธรรมชาติ) แนวคิดนี้จึงเป็นความพยายามที่จะอธิบายมนุษย์ในด้านของพฤติกรรมที่ดำเนินอยู่ว่ามีลักษณะอย่างไร ตามที่เกิดขึ้นจริง จึงมีลักษณะของความคิดที่ยอมรับและเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นผู้ถูกกระทำ(Passive)ที่ต้องตอบสนองต่อแรงผลักดันของตัวยุทธของตนอยู่เสมอ โดยขาดมิติของความคิดความเข้าใจในอีกด้านหนึ่งที่ว่า มนุษย์ยังนับเป็นสัตว์โลกเพียงประเภทเดียวภายใต้คุณลักษณะเฉพาะบางอย่างที่สามารถมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตและเลือกที่จะกระทำการต่างๆด้วยตนเอง นั่นคือ มนุษย์มี ธรรมชาติ พิเศษในอีกด้านหนึ่งที่พร้อมจะพัฒนาตนเองออกไปสู่การเป็นผู้กระทำ(Active)ที่มีอิสรภาพ

การพิจารณาในลักษณะของวัตถุวิสัย(Objective) ที่ปรัชญาประโยชน์นิยมพยายามจะนำมาใช้นั้น ไม่สามารถที่จะให้คำอธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากมนุษย์มิได้มีลักษณะของการเป็นฝ่ายถูกกระทำเหมือนวัตถุ หากแต่มนุษย์นั้นได้พัฒนาการจากการยอมรับและตอบสนอง(Passivity)ไปสู่ลักษณะที่เป็นผู้กระทำ(Active)ที่มีเจตจำนงเป็นของตนเอง ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสภาพที่เป็นจริงแล้ว เราจะพบว่ามนุษย์มีลักษณะเป็นผู้กระทำที่ระหนังกถึงพลังผลักดันในเจตจำนงของตนเอง เจตจำนงนี้เป็นพลังที่จะเคลื่อนไหวหรือกระทำการใด ๆ โดยไม่ต้องอาศัยแรงผลักดันทางกายภาพหรือตัวกระตุ้นจากภายนอก นอกจากนี้ในฐานะที่มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถระหนังกถึงและรู้เท่าทันตนเอง(Self-Awareness) มนุษย์ก็สามารถก้าวข้ามขอบเขตของความจำเป็น(Necessity) ไปสู่เสรีภาพ(Freedom)ได้(เจดิมเกิยร์ดี มิววอล, 2532 :13) โดยไม่ต้องนำเองตนเองไปผูกติดหรือขึ้นอยู่กับความทุกข์ความพึงพอใจที่ต้องอิงอาศัยอยู่กับปัจจัยภายนอก(วัตถุ) หรือสภาพแวดล้อมบางอย่างเหมือนกับที่ชาวประโยชน์นิยมบอกเราเสมอไป เพราะมนุษย์มี

ศักยภาพที่จะทำการพัฒนาตนเองให้สามารถเข้าถึงความสุขที่ตั้งอยู่บนฐานของความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงเบื้องหลังความต้องการทางวัตถุ จึงไม่ทำให้เกิดทุกข์อันเนื่องมาจากความผันผวนแปรปรวนของวัตถุและสภาพแวดล้อมและสามารถที่จะเป็นอิสระมีความเป็นตัวของตัวเองได้อย่างแท้จริง

การตอบสนองต่อความต้องการที่ไม่ได้มีการพิจารณาอย่างแยกแยะ(คัมพลา)โดยทันทีภายใต้ฐานการยอมรับว่ามนุษย์เป็นผู้ถูกควบคุม(Passive)ที่จะต้องตอบสนองต่อแรงผลักดันทางธรรมชาติอันเป็นนายเหนือคนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้นี้ มักถูกชี้นำไปโดยอารมณ์อันไม่แน่นอนของมนุษย์มากกว่าจะเป็นการขึ้นันถึงธรรมชาติของความมีเหตุมีผล(Rational) อันมีแบบแผนที่แน่นอนอันสามารถคาดหมายได้ของมนุษย์โดยทั่วไปในการตัดสินใจเลือกกระทำการใด ๆ ดังที่เข้าใจกัน มนุษย์จึงสามารถที่จะถูกกระตุ้นชี้นำและเร่งเร้าสร้างให้เกิดความต้องการที่มากขึ้นอยู่ตลอดเวลาโดยมิได้ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงที่ดำรงอยู่เบื้องหลังความต้องการนั้น ๆ ทำให้ทัศนะของความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุด(Unlimited Want) ถูกยอมรับและยึดถือเป็นสมมติฐานหลักที่ไม่ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงอันหนึ่ง(Ceteris Paribus)ของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก กิจกรรมต่าง ๆ ในทางเศรษฐศาสตร์จึงถูกพิจารณาให้ดำเนินไปเพื่อจุดมุ่งหมายในการตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจอันไม่มีที่สิ้นสุดตามโลกจวิตรของมนุษย์เป็นสำคัญ

การพิจารณาของประ โยชน์นิยมให้ความสำคัญกับการพิจารณาในมิติเชิงปริมาณ
สำหรับชาวประ โยชน์นิยมอย่างเบนแธม(Bentham)แล้วอรรถประ โยชน์หรือความสุขที่ได้รับจากการบริโภคใช้สอยวัตถุนั้น ๆ ถือเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยเดียวที่จะใช้ในการชี้ขาดว่าการกระทำหรือการเสพวัตถุใด ๆ เป็นการกระทำที่ดีและน่าปรารถนากว่ากัน การกระทำที่ดีคือการกระทำที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจและความสุขในปริมาณ(Quantity)มากที่สุด ความสุขหรืออรรถประ โยชน์ในที่นี้จึงถูกพิจารณาอยู่ในรูปแบบของความสะดวกสบายเชิงกายภาพในมิติเชิงปริมาณเป็นสำคัญ จึงเป็นการพิจารณาที่ คับแคบและมี ได้ ชี้ ให้ เห็นถึงความแตกต่างหลากหลายในเชิงคุณค่าหรือคุณภาพ(Quality) อันเป็นมิติที่ดำรงอยู่ในสถานะของความเป็นจริงตามธรรมชาติ

ความสุขขั้นนี้ในทัศนะของพุทธปรัชญาแล้ว เป็นความสุขในระดับขั้นที่ประณีตลึกซึ้งกว่าความสุขขั้นหยาบเบื้องต้นที่ต้องอิงอาศัยและขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ มนุษย์ในทัศนะนี้จึงสามารถพัฒนาตนเองให้มุ่งสู่ความสุขในระดับขั้นที่สูงกว่าและทำลายความตั้งสมถ์ของตัวเองอันเป็นเชื้อแห่งทุกข์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเกื้อกูลกันทั้งชีวิตของตนเอง สังคม จนเข้าถึงความสุขที่เป็นนิรามิตสุขอันเป็นความสุขที่ไม่ต้องพึ่งพิงอยู่กับปัจจัยภายนอกแต่เพียงมิติเดียว

แม้ว่ามิลล์ (Mill) จะได้ พยายามทำการแยกแยะให้เห็นถึงความแตกต่างใน คุณลักษณะพิเศษที่เรียกว่า "สมรรถนะ" (Faculty) ของมนุษย์ที่สามารถทำให้มนุษย์เข้าถึงความพึงพอใจในระดับชั้นของคุณภาพที่สูงกว่าสัตว์อื่น ๆ เขากลับพิจารณาว่าคุณภาพที่สูงกว่านี้มิได้เกิดขึ้น จากตัวเนื้อแท้ของการกระทำนั้น (Intrinsic Nature) หากแต่ให้คำอธิบายว่าคุณภาพที่สูงกว่านั้นเป็น เพียงความแตกต่างของความได้เปรียบในสถานะแวดล้อม (Circumstantial Advantage) ในแง่ของ ความถาวรกว่า ความปลอดภัยกว่า ความข่อมเขากว่า เป็นต้น ดังนั้นถ้าหากการกระทำใดให้ความพึงพอใจที่ประกอบไปด้วยลักษณะทางสถานะแวดล้อมที่ได้เปรียบดังกล่าวในปริมาณที่มากกว่าแล้ว การกระทำหรือความพึงพอใจนั้นย่อมถือว่ามีคุณภาพที่สูงกว่าและเป็นสิ่งที่ควรเลือกกระทำมากกว่า ไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (วิทช์ วิศทเวทย์, 2530) สำหรับการพิจารณาในลักษณะนี้แล้วเราจะพบว่า มนุษย์ต้องการศีลธรรมหรือมีพฤติกรรมที่ดำรงอยู่ในคุณธรรมมิใช่เพราะว่าศีลธรรมนั้นมีค่าหรือ ความดีที่ควรถูกยกย่องอยู่ในตัวของมันเอง (Intrinsic Nature) แต่เป็นเพราะว่าศีลธรรมนั้นอยู่ใน สถานะแวดล้อมที่ได้เปรียบกว่า (Circumstantial Advantage) เช่น ถาวรกว่า ปลอดภัยกว่า ข่อมเขากว่า เป็นต้น ดังนั้นถ้าหากว่ามีสิ่งอื่นใดเช่น การแสวงหาความบันเทิงที่ถูกพิจารณาว่ามีความได้เปรียบ ทางสถานะแวดล้อมในปริมาณที่เท่ากัน ทั้งสองสิ่งก็จะถูกพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาอย่างเท่า เทียมกัน โดยไม่มีความแตกต่างใดๆ (ทางคุณภาพ) การพิจารณาของมิลล์จึงไม่สามารถหนีไปจาก ความคับแคบของการพิจารณาในเชิงปริมาณของการคำนวณถึงปัจจัยต่างๆ ของเบนแธม (Bentham) ดังนั้นความแตกต่างทางคุณภาพที่มิลล์ (Mill) พยายามจะก่อร่างและพัฒนาเป็นรากฐานของ ประโยชน์นิยมจึงไม่สามารถชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจน

ปัญหาเรื่องเป้าหมายและวิธีการของปรัชญาประโยชน์นิยม นักประโยชน์นิยม คำนึงถึงหรือให้ความสำคัญกับการพิจารณาถึงการบรรลุถึงเป้าหมายสุดท้ายของมนุษย์ (ผล) ซึ่งก็คือ ความสุข ความพึงพอใจหรืออรรถประโยชน์ (Utility) เป็นสำคัญ โดยไม่ได้ชี้ให้เห็นหรือให้ความสำคัญกับประเด็นที่ว่ามนุษย์นั้นควรจะมีวิธีการ (Means) หรือการดำเนินการอย่างไรที่เหมาะสมให้บรรลุ ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่กลับเชื่อว่าในการกระทำใด ๆ ถ้าจะมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นสำหรับมนุษย์แล้ว ก็ คงจะเกิดขึ้นจากการคำนวณผิดพลาดเกี่ยวกับความพึงพอใจและความเจ็บปวดที่ได้รับ (Bad Calculation) มากกว่าที่จะมีการพิจารณาถึงความบกพร่องทางศีลธรรมหรือแรงจูงใจที่เลวร้ายเบื้อง หลังการกระทำนั้น ๆ แทน (Hunt, 1990, p.131) วิธีการแสวงหาความสุขหรือความพึงพอใจของ มนุษย์ในปัจจุบันจึงคลุมเครือและถูกชี้แนะและทำให้เข้าใจว่าขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตที่มีการบริโภคและ สะสมให้ได้มากที่สุด ปัญหาและความทุกข์ต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นจากความไม่แจ่มชัดทางความคิดนี้แทน

ที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการหรือมุ่งหวังไว้(ความสุข)

การพิจารณาในทัศนะเช่นนี้ในด้านหนึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่สมเหตุสมผลเพราะข้ามไปให้ความสำคัญกับผล โดยมิได้พิจารณาถึงเหตุปัจจัยอย่างรอบด้านที่ร่วมกันทำให้เกิดผลนั้น ๆ ขึ้นมา นั่นคือชาวประโชน์นิยมไม่เข้าใจถึงหลักการของกรรม(การกระทำ) ที่เป็นหลักของความ เป็นไปคามเหตุและปัจจัยซึ่งทำการพิจารณาการกระทำของมนุษย์อย่างมีเหตุมีผล บนความเข้าใจที่ว่า การกระทำใด ๆ ที่มีเจตนาคือใจทำทั้งที่รู้(เหตุ) ย่อมเป็นกรรมอันเป็นเหตุปัจจัยที่จะก่อให้เกิดผลสืบเนื่องต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการกระทำจึงไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ก็ด้วยการกระทำ(เหตุ)(พระธรรมปิฎก,2538:164) ดังนั้นเราจึงไม่สามารถเลี่ยงมุ่งไปอยู่ที่ผลแต่เพียงอย่างเดียวได้

ความไม่แน่นอนระหว่างความสุขมากที่สุคกับคนจำนวนมากที่สุด สำหรับชาวประโชน์นิยมแล้วประโชน์สุขของสังคมโดยส่วนรวม(Collective Interest) ก็คือผลรวมของประโชน์สุขของแต่ละปัจเจกบุคคลแต่ละคนที่เป็นสมาชิกของสังคม แต่การพิจารณาแบบนี้ก่อให้เกิดข้อขัดแย้งที่ไม่สอดคล้องกันขึ้นมา นั่นคือในสภาพความเป็นจริงเราจะเห็นว่ามักมีแนวโน้มที่ทำให้การบรรลุประโชน์สุขส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลในสังคมนั้น ไม่ได้เอื้อให้เกิดประโชน์สุขแก่สังคมโดยรวม แต่กลับพบว่ามีความขัดแย้งกันอยู่ระหว่างผลประโชน์สองระดับเนื่องจากความไม่แน่นอนกันระหว่างอรรถประโชน์ส่วนบุคคลที่มีลักษณะของการยึดเอาความต้องการของตนเองเป็นศูนย์กลาง(Egoistic Desire) กับผลประโชน์โดยรวมของสังคมที่ต้องการการยินยอมและยอมรับที่จะต้องเสียสละลดความเห็นแก่ตัวลง(Altruistic) ดังนั้นหลักการแสวงหาความพึงพอใจสูงสุดอันถือเป็นธรรมชาติเบื้องต้นของมนุษย์นั้นเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว กลับไม่สามารถทำให้สังคมบรรลุถึงอรรถประโชน์สูงสุดอย่างที่คาดหวังไว้ได้ และถ้าต้องการสร้างประโชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่สังคมแล้วประโชน์สุขส่วนบุคคลก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องถูกจำกัดหรือกำหนดขอบเขตเอาไว้ ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นนี้เบนแรมได้สังเกตเห็น และได้พยายามที่จะแก้ไขด้วยการใช้การควบคุมของรัฐ เพื่อเข้าไปแทรกแซงและลงโทษ(Punishment)ผู้ซึ่งทำให้อรรถ

* พุทธศาสนานั้นมีคำสอนในพุทธธรรมในเรื่องเกี่ยวกับศรัทธา 4 อันเป็นแนวคิดที่ช่วยสร้างความเข้าใจที่เป็นเหตุเป็นผลในเรื่องของกรรม(Karma) ประกอบด้วย กัมมัตถรา คือความเชื่อในกรรมและกฎแห่งกรรม วิบากศรัทธา คือความเชื่อในผลของกรรมหรือการกระทำ กัมมัตถกาศรัทธา คือเชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของคน และศกาคทศรัทธา คือเชื่อในความศรัทธาของพระพุทธเจ้าที่ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้มนุษย์เห็นถึงศักยภาพในการพัฒนาฝึกฝนตนเองของมนุษย์ ที่สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดได้

ประโยชน์รวมของสังคมลดลง เพื่อชี้ให้เห็นว่าประชาชนมีพฤติกรรมที่นำไปสู่การเพิ่มประโยชน์สุขรวม การแก้ไขโดยการไร้ข้อกำหนดและบทลงโทษทางกฎหมายเป็นตัวควบคุมนี้ เป็นเพียงการควบคุมจากภายนอก(External Sanction)ด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งเป็นการแก้ไขได้บางส่วน เป็นการชั่วคราวและไม่ตรงประเด็น เพราะการจัดการกับปัญหาอันเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์อย่างถาวรในระยะยาวนั้นต้องอาศัยการสร้างควมสำนึกภายในที่ถูกต้อง เพื่อชี้้นำไปสู่การดำเนินพฤติกรรมที่สอดคล้องกันอย่างเหมาะสมทั้งกาย วาจา และใจด้วยความสำนึกถึงเป้าหมายอันดีงามร่วมกันเท่านั้น จึงจะสามารถนำพาเอาสังคมและมนุษยชาติเข้าสู่การบรรลุถึงประโยชน์สูงสุดที่แท้จริงร่วมกันได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว เราจะเห็นว่าปรัชญาประโยชน์นิยมในทัศนะของเบนแรมและมิลล์นั้นมีความคลุมเครือและไม่สามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างรอบด้าน รวมทั้งวิธีการในการดำเนินชีวิต เป้าหมายที่มนุษย์มุ่งหวังและแสวงหาได้อย่างชัดเจน แต่กลับเน้นไปที่การยอมรับในความเห็นแก่ตัวและความยึดมั่นในอัตตาของมนุษย์เป็นสำคัญ ด้วยการชี้้นำให้มนุษย์ทำการตอบสนองต่อความพึงพอใจอันไม่มีที่สิ้นสุดของตัณหา(Desire) ซึ่งเป็นแรงผลักดันของความต้องการภายในที่มนุษย์ต้องยอมจำนนสนองตอบ ในขณะที่เกี่ยวกับที่กลับให้ความสำคัญกับกับคุณค่าของความแตกต่างในมิติเชิงปริมาณที่ไม่ต้องอาศัยการพิจารณาถึงเนื้อแท้(Intrinsic Nature)ใด ๆ และแนวคิดนี้เองมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อให้เกิดการมุ่งเน้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันมีเป้าหมายอยู่ที่การบริโภคและสะสมเป็นสำคัญด้วยความเชื่อว่าการบริโภคและสะสมให้ได้มากกว่าย่อมจะนำมาซึ่งความสุขความพึงพอใจที่สูงกว่า การพัฒนาหลังการผลิตจึงมุ่งสร้างความเจริญทางวัตถุให้อยู่ในปริมาณที่มากกว่าอยู่ตลอดเวลา โดยเชื่อว่าแนวทางการพัฒนาสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขของประเทศชาติและสังคม ปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะความคลุมเครือของจุดมุ่งหมายที่แท้จริงและความสับสนของเป้าหมายและวิธีการ อันสะท้อนให้เห็นถึงความคลาดเคลื่อนของการให้คุณค่าของมนุษยชาติ จริยศาสตร์ของมนุษย์ในทัศนะของประโยชน์นิยมจึงมีข้อผิดพลาด การจะแก้ไขข้อผิดพลาดเหล่านี้จะต้องเริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักถึงศักยภาพและภารกิจของมนุษยชาติ รวมถึงเป้าหมายที่แท้จริงของการดำรงอยู่ของมนุษยชาติและหาแนวทางประพฤติกปฏิบัติให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นจริง(สังขรรณ)

3.2 ทฤษฎีการบริโภคของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก

3.2.1. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility Theory)

ทฤษฎีอรรถประโยชน์เป็นทฤษฎีเบื้องต้นที่นักเศรษฐศาสตร์ได้ทำการพัฒนาขึ้น เพื่อทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกทำการบริโภคสินค้าและบริการประเภทต่างๆ ในตลาด บนสมมติฐานที่ว่าผู้บริโภค (Consumer) นั้นเป็นปัจเจกบุคคลที่ตัดสินใจกระทำกรต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล (Rational Behavior) และทำการตัดสินใจเลือกที่จะบริโภคสินค้าและบริการ โดยมีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาความพึงพอใจสูงสุด เป็นสำคัญ (Maximize Satisfaction) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้บริโภคจะทำการบริโภคสินค้าและบริการในปริมาณที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดแก่ตนเองภายใต้ข้อจำกัดของอำนาจซื้อที่ตนมีอยู่ ความพึงพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าหรือบริการมาจากคุณสมบัติที่มีอยู่ภายในตัวสินค้าหรือบริการนั้น ซึ่งทำให้สินค้าและบริการนั้นสามารถบำบัดความต้องการของผู้บริโภคหรือก่อให้เกิดสิ่งๆ ที่เรียกว่า "อรรถประโยชน์" (Utility) อันเป็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ โดยเทียบกับต้นทุนที่ต้องจ่ายไปในการเลือกบริโภคนั้น

ดังนั้นสำหรับทฤษฎีอรรถประโยชน์แล้ว อรรถประโยชน์ (Utility) จึงเป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้วัดความพึงพอใจของผู้บริโภคที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าและบริการได้ โดยสามารถวัดออกมาเป็นปริมาณตัวเลขที่ชัดเจนในลักษณะของ Cardinal Utility ซึ่งมีหน่วยวัดเป็นยูทิล (Util) นอกจากนี้อรรถประโยชน์ยังถูกพิจารณาว่าดำเนินไปตามกฎแห่งการลดน้อยถอยลง (Law Of Diminishing Utility) ที่ว่าอรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับเพิ่มขึ้นจากสินค้าชนิดหนึ่งจะค่อย ๆ ลดลง เมื่อผู้บริโภคได้รับสินค้าชนิดนั้นเพิ่มขึ้นในแต่ละหน่วย

อรรถประโยชน์จึงเป็นสิ่งที่สามารถใช้วัดความพึงพอใจที่แตกต่างกันของผู้บริโภคแต่ละคน ระหว่างชนิดของสินค้าที่แตกต่างกัน และระหว่างปริมาณที่แตกต่างกันของสินค้าชนิดเดียวกันได้ โดยพิจารณาว่าผู้บริโภคนั้นมีจุดมุ่งหมายในการพยายามทำให้ตนเองได้รับอรรถประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวจะบรรลุได้ต่อเมื่อ ผู้บริโภคได้จัดสรรงบประมาณที่ตนมีอยู่เพื่อนำไปซื้อสินค้าแต่ละชนิดจนทำให้อรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายของเงินที่ใช้ซื้อสินค้าแต่ละชนิดนั้นมีค่าเท่ากัน (The Most Marginal Utility Per Dollar) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้บริโภคอยู่ใน

ดุลยภาพ(Consumer Equilibrium) และได้รับความพึงพอใจหรืออรรถประโยชน์สูงสุด(Utility Maximization) ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นในสมการข้างล่างนี้
(Consumer Equilibrium)

$$MU_1/P_1 = MU_2/P_2 = \dots = MU_n/P_n$$

จากสมการดุลยภาพของผู้บริโภคนี้ สามารถที่จะนำไปสู่การสร้างเส้นอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการของผู้บริโภคได้(Demand Curve) โดยพิจารณาจากความพยายามของผู้บริโภคที่จะต้องปรับพฤติกรรมการบริโภคของตนให้เข้าอยู่ในดุลยภาพเพื่อสร้างอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจสูงสุดให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยราคา(Price)ของสินค้าขึ้น ผู้บริโภคก็ไม่สามารถที่จะอยู่ในดุลยภาพเดิม หากแต่ต้องทำการปรับเปลี่ยนการบริโภคของตนเสียใหม่ โดยผู้บริโภคจะทำการซื้อสินค้าที่มีราคาตกลงในปริมาณที่มากขึ้น และจะซื้อสินค้าที่มีราคาสูงขึ้นในปริมาณที่ลดลง เราจะพิจารณาเห็นว่าปริมาณสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคประสงค์จะซื้อ นั้นเป็นปฏิภาคส่วนกลับกับราคาสินค้านั้น ด้วยเหตุนี้เอง เราจึงได้เส้นอุปสงค์(Demand Curve)ของผู้บริโภคที่มีลักษณะทอดลงจากซ้ายมาขวา เมื่อพิจารณาตามกฎของอุปสงค์ดังกล่าวข้างรูปด้านล่าง

ราคาสินค้าชนิด X(p)

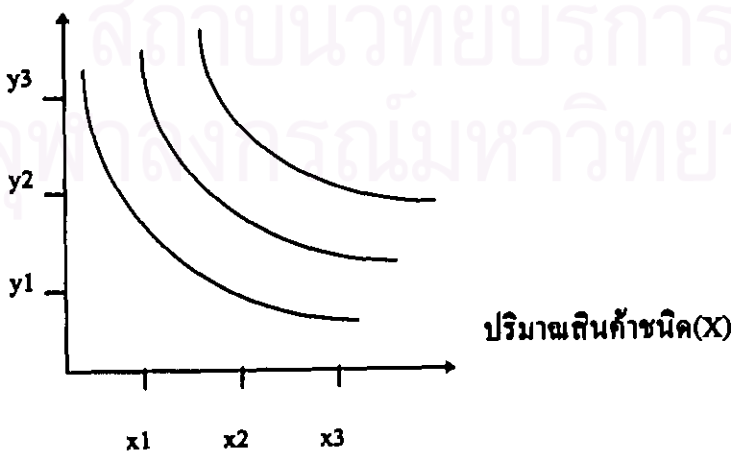
เส้นอุปสงค์ส่วนบุคคลของการซื้อสินค้าชนิด X ที่แสดงให้เห็นว่าปริมาณสินค้า(q)ที่ผู้บริโภคประสงค์จะซื้อนั้นเป็นปฏิภาคส่วนกลับกับราคาของสินค้า(p)นั้น

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์และอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคผ่านทฤษฎีอรรถประโยชน์(Utility Theory)นี้ ได้ก่อให้เกิดการโต้แย้งจากนักเศรษฐศาสตร์ในช่วงต่อมา ในข้อสมมติที่ว่าอรรถประโยชน์นั้นสามารถที่จะทำการวัดค่าออกมาเป็นตัวเลขได้ (Cardinal Utility) เนื่องจากได้มีการพิจารณาว่าอรรถประโยชน์เป็นเรื่องของความรู้สึกของแต่ละบุคคล(Subjective) ดังนั้นการที่จะตั้งข้อสมมติให้สามารถวัดค่าภายใต้มาตรฐานเดียวกันออกมาเป็นตัวเลขที่แน่นอนย่อมเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะเป็นจริงได้ นักเศรษฐศาสตร์จึงได้พยายามที่จะให้การอธิบายพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคในอีกลักษณะแทน โดยหลีกเลี่ยงจากการวัดค่าในรูปของจำนวนอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจที่เกิดขึ้น มาสู่การให้ความสนใจกับการจัดลำดับของความพึงพอใจของผู้บริโภคแทน

3.2.2 ทฤษฎีเส้นแห่งความพึงพอใจเท่ากัน(Indifference Curve Theory)

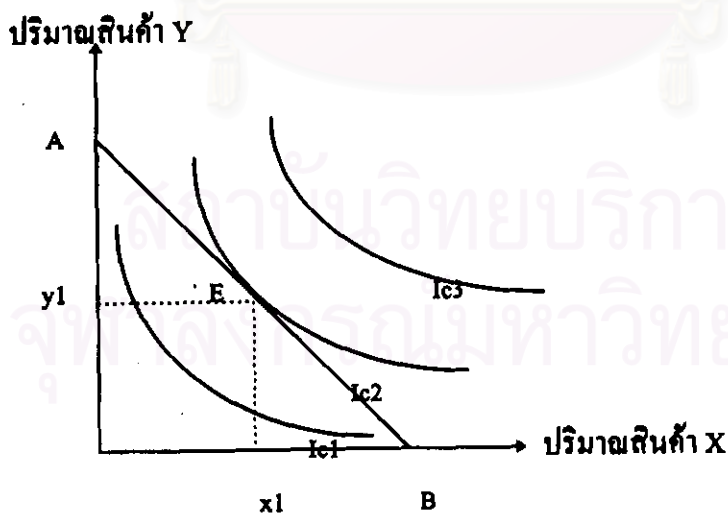
ทฤษฎีนี้เป็นการแทนที่ความพยายามที่จะวัดปริมาณของอรรถประโยชน์ในรูปของตัวเลขหรือปริมาณที่แน่นอน(Cardinal Utility) มาเป็นการศึกษาความพึงพอใจในการบริโภคสินค้าและบริการโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาออกมาเป็นตัวเลขหรือการวัดปริมาณที่แน่นอน (Ordinal Utility) หากแต่สามารถนำเอาการจัดลำดับของความพึงพอใจของผู้บริโภคที่ได้รับจากการบริโภคสินค้าแต่ละชนิด หรือชนิดเดียวกันในปริมาณที่แตกต่างกันมาใช้พิจารณาแทน โดยจอห์น ฮาร์อิคส์(John R. Hicks) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้นำเอาต้นความพอใจเท่ากัน(Indifference Curve) มาใช้อธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคแทน ทำให้ทฤษฎีนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "Ordinal Utility Theory"

ปริมาณสินค้าชนิด(Y)

รูปแสดงแผนที่เส้นความพอใจเท่ากัน(indifference map)

สาระสำคัญของทฤษฎีเส้นแห่งความพึงพอใจเท่ากันนี้ คือ ความเข้าใจที่ว่าทุก ๆ จุดบนเส้นความพอใจเท่ากัน(IC)เส้นหนึ่งนั้น แสดงให้เห็นถึงส่วนประกอบที่แตกต่างกันของปริมาณสินค้าสองชนิดที่ร่วมกันให้ความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคในระดับหนึ่ง (All points on a single indifference curve represent identical levels of satisfaction) และการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนเส้นแห่งความพอใจเท่ากันเส้นเดียวกันนั้น แสดงให้เห็นถึงอัตราปริมาณสินค้าที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ภายในขอบเขตของความพึงพอใจเท่ากันในระดับนั้น สำหรับแผนที่ของเส้นความพอใจเท่ากัน(Indifference Map) ประกอบไปด้วยเส้นความพึงพอใจเท่ากัน(IC)หลายเส้นที่แสดงให้เห็นถึงระดับของความพึงพอใจที่สูงต่ำแตกต่างกัน ในสภาพความเป็นจริงที่เผชิญอยู่นั้น ผู้บริโภคจะเลือกบริโภคที่ระดับไหนในแผนที่ความพอใจก็ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางงบประมาณหรือรายได้ที่ตนมีอยู่ (Financial ability) แต่อย่างไรก็ตามผู้บริโภคจะเลือกทำการบริโภคในจุดที่สามารถสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับคนได้ภายใต้ข้อจำกัดทางงบประมาณที่ตนเผชิญอยู่ (Consumer always seeks the highest level of utility their income will allow) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้ผู้บริโภคอยู่ในดุลยภาพและก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด(Consumer equilibrium is achieved when the budget is tangent to an indifference curve)(Prager,1993) และการพิจารณาบนฐานของเส้นความพอใจเท่ากันนี้ก็สามารนำไปสู่การสร้างแผนผังความเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจผ่านเส้นอุปสงค์(Demand)ได้ในลักษณะเดียวกับทฤษฎีอรรถประโยชน์ ดังรูปข้างล่าง

รูปแสดงคุณภาพของผู้บริโภค ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ณ จุด E อันเป็นจุดคุณภาพของผู้บริโภคนั้น เป็นจุดที่ปริมาณสินค้า X และ Y ที่ผู้บริโภคซื้อนั้นก่อให้เกิดความพอใจสูงสุดภายใต้ข้อจำกัดทางงบประมาณ(Budget Constraint)ที่ผู้บริโภคมีอยู่(เส้น AB)

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้บริโภคด้วยทฤษฎีเส้นแห่งความพอใจเท่ากันนี้ไม่ได้เป็นทฤษฎีที่ขัดแย้งหรือตรงกันข้ามกับทฤษฎีอรรถประโยชน์เดิมแต่อย่างใด เนื่องจากเส้นความพอใจเท่ากัน(Ic)ที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้นเป็นการพิจารณาต่อเนื่องมาจากพื้นผิวของอรรถประโยชน์(Utility Surface)ของส่วนแรกในรูปของ Three-Dimension Figure เช่นกัน(K.K.Seo,1991,pp.130-132) หากแต่หันมาให้ความสำคัญกับการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคโดยใช้การจัดลำคับสูงต่ำของความพึงพอใจที่เกิดขึ้นแทนการวัดอรรถประโยชน์ออกมาเป็นปริมาณที่แน่นอนเท่านั้น

3.2.3 วิจารณ์ทฤษฎีการบริโภค

การศึกษาและทำความเข้าใจพฤติกรรมการบริโภค (Consumer Behavior) และอุปสงค์ของผู้บริโภค(Consumer Demand)ในระบบเศรษฐกิจผ่านทฤษฎีการบริโภครูปแบบต่างๆในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักนั้น เป็นความพยายามอธิบายและพิจารณาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ดำเนินอยู่ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถคาดหมายได้(Forecast Of Consumer Behavior) เพื่อประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ให้ผู้ผลิตสามารถวางแผนการผลิตในรูปแบบที่เหมาะสมให้สามารถสร้างผลกำไรให้กับหน่วยธุรกิจของคนได้(Use the principle of consumer demand to increase their sale) ในอีกนัยหนึ่งก็คือการสร้างความเติบโตให้กับระบบเศรษฐกิจโดยรวมด้วย ดังนั้นผู้บริโภค(Consumer) ในทัศนะนี้จึงมิได้ถูกพิจารณาในมิติของมนุษย์ที่มีความต้องการตามธรรมชาติที่จะต้องบริโภคเพื่อดำรงชีพเท่านั้น หากแต่จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะทำการบริโภค(มีอำนาจซื้อ)ด้วย (Consumer are both willing and able to buy) เพราะฉะนั้นถ้ามนุษย์คนใดไม่มีศักยภาพในการซื้อ(Potential Buyers) เขาก็จะไม่ถูกพิจารณาในฐานะของผู้บริโภค โดยไม่คำนึงถึงว่าในสภาพความเป็นจริงนั้นมนุษย์ทุกคนควรที่จะมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะต้องได้รับการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิตอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

นักเศรษฐศาสตร์ถือว่ารายได้(Income)เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการพิจารณา เนื่องจากถ้าปราศจากรายได้แล้วบุคคลนั้นย่อมไม่สามารถที่จะทำการบริโภคสินค้าและบริการได้ เมื่อมิได้มีการบริโภคก็ย่อมไม่ได้รับอรรถประโยชน์แต่อย่างใด

ในการบริโภค ความไม่มีเหตุผลของทัศนคติเองส่งผลให้ผู้บริโภคจำนวนมากที่ที่สามารถครอบครองศักยภาพในการบริโภคนั้นสามารถทำการบริโภคสินค้าและบริการในปริมาณที่มากและใหม่กว่าอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่มีมนุษย์ส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถครอบครองอำนาจซื้อนั้นตกอยู่ในสภาวะของความยากไร้ ขาดแคลนแม้แต่ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพราะไม่สามารถเข้าถึงสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจได้แม้ว่าสินค้าและบริการนั้นจะมีอยู่อย่างถล่มทลายในตลาดก็ตาม การบริโภคบนฐานความคิดเช่นนี้จึงไม่เอื้อต่อการสร้างความเข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของการบริโภคของมนุษย์ แต่กลับทำให้มนุษย์ตกอยู่ภายใต้วังวนของการพยายามแสวงหามาให้ได้มาก(รายได้) เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานะของผู้บริโภคที่มีอำนาจซื้อในมือ พร้อม ๆ ไปด้วยความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นโดยไม่มีมีการพิจารณาว่าความต้องการนั้นมีความสำคัญในระดับใดและมีความจำเป็นแค่ไหนที่จะต้องได้รับการตอบสนอง

ในอีกด้านหนึ่งนั้น แม้ว่าการแสวงหาอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจจะเป็นสิ่งที่ถือเป็นฐานของการวิเคราะห์และทำความเข้าใจเป้าหมายของกิจกรรมการบริโภคของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก แต่นักเศรษฐศาสตร์เองก็ยังไม่สามารถให้คำอธิบายถึงความหมายของอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจที่โครงการได้อย่างชัดเจน อรรถประโยชน์(Utility)ที่เป็นคุณค่าหรือคุณประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าและบริการ รวมทั้งเป็นสิ่งที่ใช้วัดความพึงพอใจของผู้บริโภคนั้นกลับมีค้ำอิงหรือขึ้นอยู่กับค่าของการใช้(Use Value) หรือประโยชน์ใช้สอยของสินค้านั้นนั้น แต่กลับไปพิจารณาถึงมิติของความขาดแคลนหรือหายากแทน ซึ่งมีได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณประโยชน์ที่แท้จริง ส่วนการแสวงหาความพึงพอใจสูงสุดของผู้บริโภคนั้น(Maximize Satisfaction) เป็นการให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อความพึงพอใจอันเป็น คุณค่าที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นหลัก (Utility Of any commodities exists only in the consumer's mind) และมุ่งเน้นไปที่ความต้องการที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อกายและจิตของมนุษย์แทนที่จะมุ่งเน้นต่อเป้าหมายของการรักษาคุณภาพของความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ในบางครั้งการบริโภคที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคุณประโยชน์ทั้งสองส่วน ซึ่งถ้าไม่ได้ทำการพิจารณาและบริโภคด้วยปัญญาความรู้ความเข้าใจอย่างเหมาะสมถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการบริโภคแล้ว การบริโภคก็อาจจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายซึ่งขัดกับจุดมุ่งหมายพื้นฐานตามธรรมชาติได้

แม้ว่านักเศรษฐศาสตร์จะพยายามทำความเข้าใจธรรมชาติความต้องการของมนุษย์ แต่กลับมองความต้องการของมนุษย์ในทางปริมาณ(Quantity)แต่เพียงด้านเดียว โดยไม่คำนึงถึง

ว่า ในสภาพความเป็นจริงที่ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นมีความแตกต่างกันทางคุณภาพ(Quality)ด้วย และแต่ละบุคคลก็มีการให้คุณค่ากับความต้องการแตกต่างกันออกไป(Subjective) จึงไม่สามารถทำให้ความต้องการมีลักษณะของมาตรฐานแบบเดียวกันหมดด้วยการพิจารณาแบบวัตถุวิสัย(Objective) และการยอมรับว่ามนุษย์นั้นมีธรรมชาติของความต้องการอันไม่จำกัดนี้เอง ทำให้เราพบว่าความต้องการของมนุษย์สามารถถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นหรือถูกครอบงำได้ มนุษย์จึงไม่ได้ทำการตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผลโดยตนเองอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในสภาวะที่ข่าวสารข้อมูลและสื่อถูกควบคุมโดยผู้ผลิตหรือผู้ขายในระบบเศรษฐกิจ(Asymmetric Information) ดังนั้นผู้บริโภคจึงถูกกระตุ้นให้มีความต้องการที่จะบริโภคในสิ่งที่เขาไม่ได้มีความต้องการอย่างแท้จริงโดยไม่รู้ตัว ผ่านกระบวนการโฆษณาชักจูงใจ (Advertising seeks to change consumer tastes and thus the willingness to buy) เป้าหมายของการโฆษณาก็คือความพยายามที่จะกระตุ้นอุปสงค์รวมของผู้บริโภคต่อสินค้าชนิดนั้น ๆ ให้เพิ่มสูงขึ้น(Bradley,1991:p.111) สร้างภาพลวงตาของความพึงพอใจหรืออรรถประโยชน์ขึ้นมา โดยผู้บริโภคเองอาจจะไม่ได้รับประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง ความเข้าใจในประเด็นนี้นักเศรษฐศาสตร์เองก็คำนึงถึงและพยายามอธิบาย แต่ให้ความสนใจในฐานะที่เป็นข้อบกพร่องทางทฤษฎีของทฤษฎีทั่วไปของอุปสงค์ ในลักษณะของผลของกองคาราวาน(Bandwagon Effect) ของไลเบนสไตน์(Harvey Libenstein) ที่ว่าผู้บริโภคในกรณีนี้มีความต้องการบริโภคสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง มิใช่เกิดจากความต้องการหรือความจำเป็นของตนเอง ที่จะต้องบริโภค แต่เกิดจากการที่เห็นบุคคลอื่นในสังคมนั้นทำการบริโภค จึงเกิดความต้องการที่จะบริโภคตาม สินค้าประเภทนี้ส่วนมากเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยและสินค้าความแฟชั่น ส่วนการพิจารณาผลของเวเบลน(Veblen Effect) ของเวเบลน(Thorstein Veblen) ที่ว่าผู้บริโภคในกรณีนี้มีความต้องการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่งในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เมื่อราคาของสินค้าชนิดนั้นเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งขัดกับกฎของอุปสงค์ปกติทั่วไป (The higher the price of a production, the more desirable it is) เกิดขึ้นเนื่องจากผู้บริโภคคิดว่าสินค้าที่มีราคาสูงนั้นจะต้องมีคุณภาพสูงกว่าหรือคุณลักษณะที่พิเศษมากกว่า (Goods whose quality is thought to be associated with price) จึงกีดกันทำให้มีความต้องการในสินค้าชนิดนั้นมากขึ้นเมื่อราคาของมันสูงขึ้น(Prager,1993,pp.122-123)

การมองพฤติกรรมผู้บริโภคของมนุษย์ที่มีรากฐานอยู่ที่การยอมรับในความต้องการอันมีอยู่อย่างไม่จำกัด แรงผลักดันตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องทำการตอบสนองต่อความต้องการที่เกิดขึ้นรวมถึงการยอมรับในเป้าหมายของการแสวงหาความพึงพอใจสูงสุดที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าเชิงปริมาณนี้ ได้จำกัดขอบเขตของทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ให้คับแคบและตายตัว ทำให้เกิดความเชื่อว่าการบริโภคและครอบครองในปริมาณที่มากกว่าเท่าที่จะทำได้ ย่อมต้องก่อให้เกิด

ความพึงพอใจที่มากกว่าความไปด้วยส่งผลกระทบต่อคนให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่เน้นเอาการบริโภคนิยมและสะสมเป็นเป้าหมายสูงสุดในชีวิตซึ่งที่เราเห็นกันอยู่ในสังคมบริโภคนิยมในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาของการให้คุณค่าที่บิดเบือนและผิดพลาดกับพฤติกรรมการบริโภคของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันนี้ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรอบด้าน นั่นคือในระดับรากฐานแล้วได้สร้างความคับข้องใจให้เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลในสังคมที่ต้องพยายามดิ้นรนแสวงหาปัจจัยทางการเงิน เพื่อสร้างศักยภาพในการซื้อให้พอเพียงและสามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการ(Desire) ที่ถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นอย่างไรเหตุผล การบริโภคนิยมจึงเป็นเป้าหมายอันเป็นที่ต้องการในตัวเอง โดยไม่คำนึงถึงการแสวงหาคุณค่าและเป้าหมายที่แท้จริงในการดำรงอยู่ของมนุษย์ ในระดับมหภาคระดับสังคมนั้น วิถีชีวิตในสังคมบริโภคนิยมได้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง แข่งชิงและแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการไม่สามารถจัดการกับปัญหาพื้นฐานของความขัดแย้งระหว่างความต้องการอันไม่จำกัดของมนุษย์และทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัดให้ได้อย่างเหมาะสม ในนัยนี้การยอมรับในธรรมชาติของความต้องการอันไม่จำกัดนี้ ได้ส่งผลให้มนุษย์ชาติทำการแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(อันมีอยู่อย่างจำกัด) เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคน(ซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัด)จึงก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน

การแก้ไขและหาทางออกจากปัญหาที่มนุษย์เผชิญอยู่จะเกิดขึ้นได้ ต้องเริ่มจากการตั้งคำถามต่อทัศนคติในการมองธรรมชาติของมนุษย์ ในเรื่องของความต้องการและการแสวงหาความพึงพอใจอันจะนำไปสู่ความเข้าใจในคุณค่าและเป้าหมายที่แท้จริงของกิจกรรมการบริโภค เพื่อกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจในทัศนคติใหม่ในเรื่องการบริโภค ซึ่งจะต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องเอื้อต่อการบรรลุถึงจุดหมายของชีวิตของการพัฒนามนุษย์ภาพที่สมบูรณ์ในขั้นสุดท้าย

ข้อสมมติที่สำคัญในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ คือการสมมติให้สิ่งอื่น ๆ คงที่ (All other things being equal) หรือ Ceteris Paribus คือในการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นจะต้องให้ปัจจัยอื่น ๆ อยู่คงที่ หรือไม่มีอิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้นนอกเหนือปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่ศึกษา สำหรับการศึกษาการบริโภคนิยม นักเศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการ (Quantity Demand) กับปัจจัยทางด้านราคา (Price) ของสินค้านั้นเป็นหลัก โดยให้ปัจจัยอื่น ๆ อยู่คงที่ การลดทอนปัญหาที่เข้าใจยากและสลับซับซ้อนลงจนกลายเป็นสิ่งที่เข้าใจและสามารถตรวจสอบคิดคำนวณได้ในเชิงปริมาณนี้ ในด้านหนึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้เศรษฐศาสตร์มีความใกล้เคียงกับวิทยาศาสตร์ แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับทำให้ต้องประสบกับปัญหาของความจำกัดคับแคบในการเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้วยังประกอบไปด้วยมิติเชิงคุณภาพที่หลากหลาย